

Щодо застосування показника чистих активів під час проведення судово-економічних експертиз

Петро Тимкович

старший науковий співробітник сектору економічних досліджень лабораторії товарознавчих та економічних досліджень, Львівський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, м. Львів, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-6958-1031>, e-mail: p.tymkovych.lndise@gmail.com

Досліджено питання щодо обчислень показників чистих активів підприємств під час проведення судово-економічних експертиз.

Ключові слова: активи; зобов'язання; чисті активи; судово-економічна експертиза.

On the Application of the Net Assets Indicator in Forensic Economic Examinations

Petro Tymkovych

This study investigates issues related to the calculation of enterprises' net assets indicators during forensic economic examinations.

Keywords: assets; liabilities; net assets; forensic economic examination.

В Україні застосування показника «чисті активи» знайшло відображення в Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств» як активи, вільні від зобов'язань: «Чисті активи — активи підприємства за вирахуванням його зобов'язань» [1].

Аналогічним указаному вище є визначення даного економічного показника у ст. 14 попередньої редакції Закону України: «Власний капітал (вартість чистих активів) товариства — різниця між сукупною вартістю активів товариства та вартістю його зобов'язань перед іншими особами» [2].

У нормативному визначенні показника чистих активів задіяні два ключові поняття: активи й зобов'язання. Перше — це активи, які в Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначається

як «ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому» [3].

Другою складовою визначення показника чистих активів є зобов'язання, які визначаються як «заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди» [3].

До того ж необхідною умовою обов'язкового відображення в балансі названих вище показників є можливість їх достовірної оцінки.

Для визначення вартості чистих активів складається розрахунок за даними бухгалтерської звітності відповідно до вимог Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової

звітності», оскільки відповідно до п. 7 даного положення (стандарту) «у балансі відображаються активи, зобов'язання та власний капітал підприємства» [3].

Вищевказані визначення також склали основу методичного підходу до визначення показників чистих активів акціонерних підприємств, схваленого Рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 17.11.2004 р. № 485 у «Методичних рекомендаціях щодо визначення вар-

тості чистих активів акціонерних товариств» [4]. А саме: під вартістю чистих активів акціонерного товариства розуміється величина, яка визначається шляхом вирахування із суми активів, прийнятих до розрахунку, суми його зобов'язань, прийнятих до розрахунку.

Керуючись нормативно затвердженою формою фінансової звітності «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» [3] обчислення показника вартості чистих активів підприємства можна провести за такою формулою:

Чисті активи = Активи (р. 1300) – Зобов'язання (р. 1595 + р. 1695 + р. 1700),

де:

р. 1300 — підсумок усіх розділів Активу балансу (рядок 1300);

р. 1595 — підсумок розділу II Пасиву балансу «Довгострокові зобов'язання і забезпечення» (рядок 1595);

р. 1695 — підсумок розділу III Пасиву балансу «Поточні зобов'язання і забезпечення» (рядок 1695);

р. 1700 — підсумок розділу IV Пасиву балансу «Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття» (рядок 1700).

Визначений за вказаною формулою показник чистих активів підприємства відповідатиме підсумку розділу I Пасиву балансу «Власний капітал» (рядок 1495).

Вирішення судово-економічної експертизою питань щодо визначення показників чистих активів підприємств здійснюється із застосуванням практично усіх методів, що складають загальну систему методології судово-економічної експертизи: загальнонаукові, економічні та спеціальні методи та прийоми дослідження [5], зокрема:

- документальна перевірка, яка містить проведення перевірки документів за формою та змістом;

- зіставлення документів;
- арифметична перевірка;
- економічний аналіз;
- економічне моделювання.

Практика проведення судово-економічних експертиз за експертною спеціальністю 11.2 «Дослідження документів про економічну діяльність підприємств і організацій» вказує на можливість прикладеного застосування вищевказаних методів під час розв'язання експертних завдань у справах, предметом яких є корпоративні спори, прийняття керівниками підприємств рішень на вчинення в межах фінансово-господарської діяльності підприємства певних правочинів залежно від вартості предмета право-

чину або інших критеріїв (значних правочинів), а також вирішення іншого роду майнових суперечок співвласників підприємств.

Перелік джерел посилання

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств» : наказ Міністерства України від 07.07.1999 р. № 163 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99#Text> (дата звернення: 09.04.2025).
2. Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI (утрат. чин.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text> (дата звернення: 09.04.2025).
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства України від 07.02.2013 р. № 73 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 09.04.2025).
4. Методичні рекомендації щодо визначення вартості чистих активів акціонерних товариств : ріш. Держкомісії з паперів від 17.11.2004 р. № 485. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0485312-04#Text> (дата звернення: 09.04.2025).
5. Водоп'ян Н., Саніна Т., Хрущ Т., Кушакова Н., Дондик Н., Сидоренко Є., Гузенко Т., Мороз О., Раковець К., Лисенко А. Методи, способи та прийоми, які використовуються при проведенні судово-економічних експертиз. Реєстр. код 11.0.08. Дніпропетровськ, 2003.